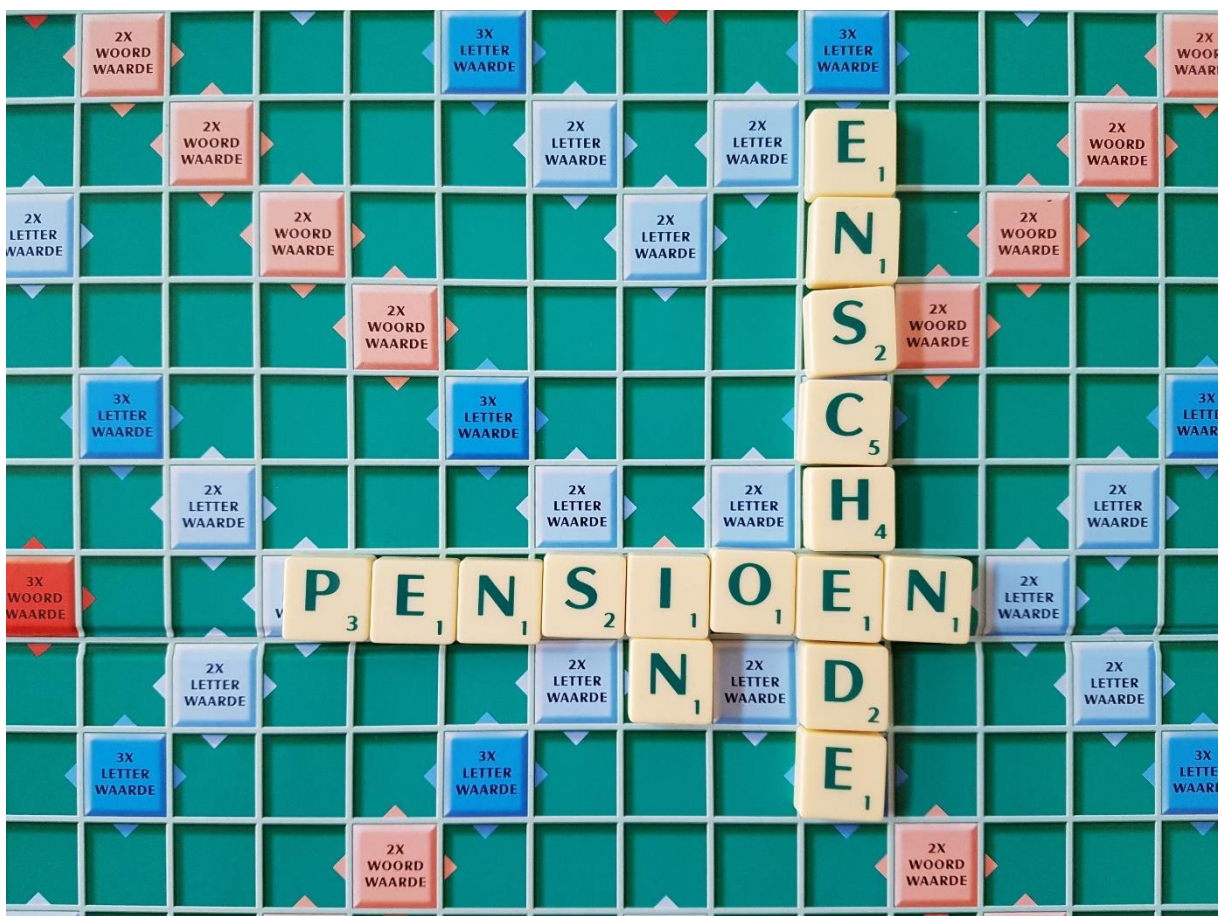

Rapportage onderzoek *Met Pensioen in Enschede*

Inhoudsopgave

	<u>Pagina</u>
1	Wat willen inwoners van Enschede tussen de 60 en 67 3
2	Online enquête 3
3	Wie heeft de enquête ingevuld? 3
4	Betaald aan het werk 6
5	Pensionering 7
6	Woonsituatie 9
7	Vervoer 11
8	Vrijtijdsbesteding 11
9	Vrijwilligerswerk 14
10	Mantelzorg 18
11	Sociaal Netwerk 18
12	Samenvatting: Conclusies en Aanbevelingen 21

Dit onderzoek is verricht op verzoek van en in samenwerking met:

1 Wat willen inwoners van Enschede tussen de 60 en 67?

Een aantal Enschedese organisaties wil graag meer inzicht hebben in de behoeften en wensen van ouderen tussen de 60 en 67 jaar zodat zij daar nog beter rekening mee kunnen houden in hun dienstverlening. Dat zijn onder andere de gemeente Enschede, welzijnsorganisatie Alifa, woningcorporaties Domijn, Ons Huis en De Woonplaats, Rabobank, maar ook de vrijwilligerscentrale M-pact, Humanitas Twente en de seniorenorganisaties (KBO-PCOB, Seniorenplatform en Stichting 55+). In samenwerking met het landelijke programma Samen Ouder Worden (www.samenouderworden.nl), dat zich richt op het versterken van de inzet van ouderen, is een onderzoek opgezet.

Centraal in dit onderzoek staan verscheidene levensgebieden, die van belang zijn voor deze doelgroep en die allemaal te maken hebben met de aanstaande of al doorgemaakte overgang van betaald werk naar pensioen:

- Pensionering
- Woonsituatie
- Vervoer
- Besteding van de vrije tijd
- Vrijwilligerswerk en Mantelzorg
- Sociaal Netwerk.

2 Online enquête

Om meer inzicht te krijgen in wat inwoners van Enschede bezighoudt en wat hun behoeften zijn ten aanzien van deze gebieden, hebben we in februari 2022 een online vragenlijst uitgezet. Om een zo groot mogelijk bereik te krijgen, is de enquête aangekondigd via de gemeentepagina van de lokale krant, en via de websites en aankondigingen van de deelnemende organisaties.

Methodologisch gezien, betekent dit dat we geen gewogen sample hebben genomen en dat de uitkomsten van de enquête daarmee niet representatief hoeven te zijn voor de hele populatie van inwoners van Enschede tussen de 60 en 67. Ze zijn wel indicatief.

Een belangrijk onderscheid, dat we binnen de leeftijdscategorie hebben gemaakt, is dat tussen mensen die betaald aan het werk zijn, mensen die met pensioen zijn en mensen die onbetaalde bezigheden hebben. Het antwoord op de tweede vraag in de enquête leidde de deelnemers naar drie verschillende vragenlijsten. Dit maakt op onderdelen een vergelijking mogelijk.

In de online enquête hebben we deelnemers gevraagd of ze hun antwoorden nader willen toelichten. Zo kunnen we de uitkomsten van dit onderzoek verder verdiepen en met elkaar op zoek te gaan naar wat helpend is om ouderen in Enschede een prettig bestaan te hebben en laten behouden. Deze verdiepende gesprekken vinden in maart en april plaats.

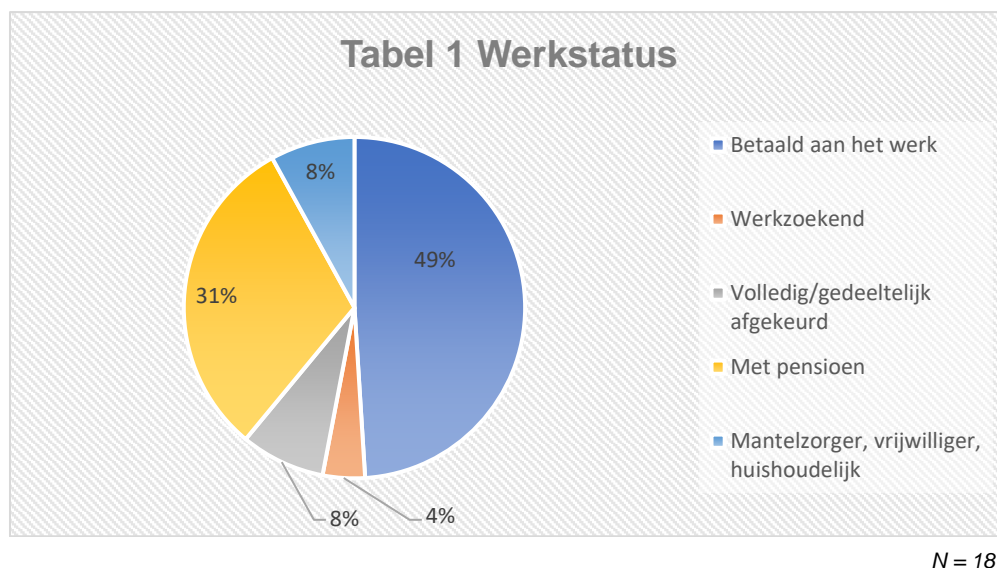
“Ik heb de enquête ingevuld, omdat ik graag meer informatie wil over wat er gaat veranderen, misschien een cursus?”

3 Wie heeft de enquête ingevuld?

In totaal zijn 203 personen aan de online vragenlijst begonnen. Daarvan voldeden er 22 niet aan het criterium, dat hun leeftijd tussen de 60 en 67 jaar ligt. Van de 181 geldige respondenten¹ hebben er 137 de hele vragenlijst ingevuld (76%). Per vraag kunnen de totalen afwijken omdat niet alle respondenten alle vragen hebben ingevuld.

Van deze respondenten hebben er 88 betaald werk (49%), 8 zijn werkzoekend, zoals in tabel 1 te zien is. Deze twee categorieën zijn samengevoegd tot de groep die nog aan het werk is/wil zijn. 56 respondenten zijn geheel of gedeeltelijk met pensioen (31%). Zij vormen de tweede groep. 14 deelnemers zijn geheel of gedeeltelijk afgekeurd en 15 deelnemers werken onbetaald als mantelzorger, vrijwilliger en/of in hun huishouden. Zij vormen de derde groep.

Opvallend is dat bijna 1 op de 3 respondenten tussen de 60 en 67 jaar met pensioen is, terwijl 49% op het moment van invullen betaald werk heeft. Voor heel Nederland geldt dat in de leeftijdsgroep 60-67 bijna 55% van de totale populatie aan het werk is². In dit onderzoek zijn dus relatief minder ouderen nog aan het werk en is een groter deel met pensioen en/of onbetaald actief.

Wat betreft het hiervoor gemaakte onderscheid in drie groepen, kan geconstateerd worden dat deze alle drie vertegenwoordigd zijn in het onderzoek. De aantallen per groep zijn echter dusdanig klein, dat geen harde uitspraken gedaan kunnen worden.

Tabel 2 Aantal respondenten per groep

	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Werkend en werkzoekend	96	53%
Met pensioen	56	31%
Afgekeurd/onbetaald actief	29	16%
<i>Totaal</i>	<i>181</i>	<i>100%</i>

¹ In Enschede wonen volgens [Inwoners per gemeente \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl) ruim 17.000 inwoners tussen de 60 en 70 jaar. Dat houdt in dat er ongeveer 12.000 inwoners tussen 60 en 67 zijn. Het responspercentage voor dit onderzoek ligt daarmee op ongeveer 1,5%.

² Zie hiervoor: [Arbeidsdeelname: ouderen \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl)

Waar in deze rapportage percentages gebruikt worden, zijn deze bedoeld om een vergelijking tussen de groepen mogelijk te maken. Deze percentages mogen zeker niet gebruikt worden om uitspraken te doen over alle inwoners van Enschede in de leeftijdscategorie 60 tot 67 jaar. Als we verder inzoomen op de kenmerken van de respondenten, dan komt het volgende naar voren:

Gender

Van de respondenten identificeert bijna 60% zich met het mannelijk geslacht, bijna 39% met het vrouwelijk geslacht en 1% met allebei. Voor heel Enschede geldt dat de verhouding in de leeftijdscategorie 60-70 als volgt is: 49% mannelijk en 51% vrouwelijk³. Dit betekent dat in het onderzoek een oververtegenwoordiging is van mannelijke respondenten.

Etniciteit

Vrijwel iedereen die de vragenlijst heeft ingevuld, is van Nederlandse afkomst. Het onderzoek biedt dus geen inzicht in hun behoeften en wensen en de invloed van het pensioen daarop voor mensen met een niet-westerse achtergrond.

Samenstelling huishouden

Ruim 70% van de respondenten is getrouwd of samenwonend, zo'n 18% woont alleen.

Gezondheid

De respondenten beoordelen de staat van hun lichamelijke gezondheid met gemiddeld een 7,5 op een schaal van 1 tot 10 en hun mentale gezondheid met een 8,4. Dat zijn hoge cijfers die vergelijkbaar zijn met scores uit landelijke onderzoeken⁴. Overigens ervaart bijna 1/3de van de respondenten chronische lichamelijke en/of mentale beperkingen. Deze groep geeft hun lichamelijke gezondheid gemiddeld een aanzienlijk lager cijfer, namelijk een 6,0. Hun mentale gezondheid scoort deze groep een 7,8.

95% van de respondenten ontvangt geen enkele ondersteuning uit de Wmo. Vijf respondenten maken gebruik van huishoudelijke hulp, 2 mensen hebben een Wmo-vervoerspas en 1 respondent ontvangt hulpmiddelen en voorzieningen. Overigens geeft 40% van de respondenten aan dat zij zelf niet de financiële middelen hebben om eventueel benodigde ondersteuning in te kopen.

Opleiding

Ruim 56% van de respondenten heeft een HBO- of WO-opleiding, ruim 30% een MBO-opleiding en 9% is met formeel onderwijs gestopt na de middelbare school. We zien een oververtegenwoordiging van hoger-opgeleiden onder de respondenten. Een verklaring daarvoor kan zijn, dat de vragenlijst online is uitgezet. Daardoor is er een vertekening richting deelnemers die digitaal vaardig zijn.

Pensioen

Ten aanzien van de respondenten die met pensioen zijn, geldt dat de meerderheid recent gepensioneerd is: bijna 70% is minder dan 2 jaar geleden gestopt met betaald werk.

Tabel 3   **Aantal jaar met pensioen**

	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Minder dan 1 jaar	20	43%
1 tot 2 jaar	12	26%
2 tot 4 jaar	12	26%
4 tot 6 jaar	2	4%
Meer dan 6 jaar	1	2%
<i>Totaal</i>	<i>47</i>	<i>100%</i>

³ Zie [Inwoners per gemeente \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl)

⁴ [Ervaren gezondheid | Cijfers & Context | Huidige situatie | Volksgezondheidenzorg.info](https://www.volksgezondheidenzorg.info)

4 Betaald aan het werk

Als eerste zoomen we verder in op de respondenten, die betaald aan het werk zijn. Van deze groep werkt ruim de helft fulltime. Dat is vergelijkbaar met heel Nederland, waar zo'n 52% van de werkzame beroepsbevolking fulltime werkt. Van de parttimers werkt bijna 1 op de 5 minder dan 20 uur per week. Van de fulltimers is ruim 86% man, van de parttimers is meer dan helft van de respondenten vrouw.

Tabel 4 *Uur per week werkzaam*

	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Tenminste 36 uur per week	39	51%
Tussen de 20 en 36 uur per week	31	40%
Minder dan 20 uur per week	7	9%

N = 77

Bijna 86% van de werkende respondenten is in loondienst bij een werkgever. Ruim 11% is ZZP'er of freelancer en ruim 4% heeft een eigen bedrijf met werknemers. Dit is in verhouding met de landelijke cijfers.

Tabel 5 *Pensioenverwachting*

	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Binnen 1 jaar	11	11%
Tussen 1 en 2 jaar	14	14%
Tussen 2 en 4 jaar	30	30%
Tussen 4 en 6 jaar	21	21%
Na tenminste 6 jaar	8	8%

N = 84

In tabel 5 is te zien dat het merendeel van degenen die nog aan het werk zijn, verwacht nog minstens twee jaar te werken. Bijna 30% gaat er zelfs vanuit dat ze nog minstens vier jaar zullen doorgaan. Vrouwelijke respondenten rekenen er daarbij vaker op dat ze nog langer zullen doorwerken dan mannelijke respondenten.

We hebben deze groep ook gevraagd of ze uitkijken naar hun pensioen. Van de 53 respondenten die hier iets over gezegd hebben, kijken er 35 positief naar hun pensioen. De genoemde redenen daarvoor zijn meer vrije tijd en tijd om aan hobby's, vrijwilligerswerk en familie te besteden, minder verplichtingen en minder druk. Negen respondenten kijken er niet naar uit, met name omdat hun werk hen nog bevalt en omdat ze vrezen voor het wegvallen van sociale contacten. Vier respondenten hebben gemengde gevoelens en voor vijf maakt het niet veel uit.

Tabel 6 *Vorbereiding op het pensioen*

	<i>Aantal</i>	<i>Percentage</i>
Niet	40	48%
Informatie over activiteiten ontvangen	23	28%
Advies krijgen	12	15%
Training of cursus volgen	4	5%
Nog niet over nagedacht	4	5%
Verder met bestaande hobby's/vrijwilligerswerk	3	4%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven *N = 83*

Bijna de helft van de respondenten die nog aan het werk zijn, wil zich niet op het pensioen voorbereiden, zoals blijkt uit tabel 6. De 48% die dat wel wil, is vooral op zoek naar informatie of advies. Bij dat laatste geven 7 van de 12 respondenten aan dat ze graag advies van een pensioenadviseur zouden ontvangen.

Tabel 7   **Regelingen op het gebied van vervroegd pensioen**

	Aantal	Percentage
Geen regeling	28	37%
Ja, maar weet niet welke	8	11%
Ja, en ga er gebruik van maken	17	22%
Ja, maar ga er geen gebruik van maken	14	28%
Weet ik niet	9	12%

N = 76

Ruim één op de drie respondenten zegt dat hun werkgever geen regelingen heeft op het gebied van vervroegd pensioen. 11% weet wel dat er iets is maar niet wat en nog eens 12% weet niet of dergelijke regelingen er zijn. Van de 31 respondenten die aangeven dat ze weten of en welke regelingen er zijn, gaan slechts 17 er gebruik van maken.

Aanvullend geeft bijna 50% van de respondenten aan dat hun werkgever geen mogelijkheid biedt tot het volgen van een cursus ter voorbereiding op hun pensioen. Nog eens één-derde weet niet of hun werkgever een dergelijk aanbod heeft. Van de vijftien respondenten die wel weten dat er zo'n aanbod is, gaan negen er geen gebruik van maken.

Vrouw, 61 jaar: "Ik ben dit jaar met deeltijdpensioen gegaan, heerlijk!"

De conclusie kan dan ook zijn, dat vervroegd pensioen voor de meeste respondenten geen belangrijk thema is. Wellicht dat meer voorlichting over de mogelijkheden en het stimuleren van regelingen daar verandering in kunnen brengen.

5 Pensionering

In de volgende hoofdstukken geven we steeds een vergelijking tussen de respondenten, die betaald aan het werk zijn (of willen zijn), degenen die met pensioen zijn en degenen die onbetaald actief zijn. Zoals eerder is opgemerkt, zijn de aantallen per groep te laag om statistisch houdbare uitspraken te doen. De uitslagen dienen dan ook vooral als een indicatie gezien te worden voor wat de totale populatie ouderen in Enschede tussen de 60 en 67 van belang acht en nodig heeft.

De vergelijking start met het thema Pensionering. In tabel 8 is weergegeven of de respondenten weten wat de hoogte van hun pensioen (AOW en opgebouwd pensioen) is. Opvallend is dat zo'n 1 op de 8 respondenten niet weten hoe hoog hun pensioen is. Logischerwijze hebben degenen -die al met pensioen zijn- de bedragen scherper in beeld, dan de andere twee groepen.

Tabel 8 Hoogte Pensioen

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Bekend	70	86%	45	96%	25	81%	140	88%
Niet bekend	11	14%	2	4%	6	19%	19	12%
<i>Totaal</i>	<i>81</i>		<i>47</i>		<i>31</i>		<i>159</i>	

Bemoedigend is dat 92% van de respondenten mijnpensioenoverzicht.nl kent. Opvallend in tabel 9 is dat juist degenen die met pensioen zijn deze site minder goed blijken te kennen, dan de andere twee groepen. Waardoor dit komt, is niet duidelijk.

Tabel 9 Mijnpensioenoverzicht.nl

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Bekend	76	94%	42	89%	29	94%	147	92%
Niet bekend	5	6%	5	11%	2	6%	12	8%
<i>Totaal</i>	<i>81</i>		<i>47</i>		<i>31</i>		<i>159</i>	

In tabel 10 is vervolgens te zien, dat bijna de helft van de respondenten niet weet tot welke instanties zij zich kunnen wenden voor toeslagen of inkomensondersteuning. Ook gezien de andere antwoorden is een gedeeltelijke verklaring hiervoor, dat voor veel respondenten geldt, dat zij dergelijke toeslagen en ondersteuning (op dit moment) niet nodig hebben en zich er dus ook niet in verdiept hebben.

Tabel 10 Toeslagen of inkomensondersteuning

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Bekend	43	53%	25	53%	18	58%	86	54%
Niet bekend	38	47%	22	47%	13	42%	73	46%
<i>Totaal</i>	<i>81</i>		<i>47</i>		<i>31</i>		<i>159</i>	

Ten slotte maakt tabel 11 duidelijk hoe respondenten verwachten dat hun financiële situatie zal veranderen door hun pensionering en hoe deze daadwerkelijk veranderd is voor degenen, die al met pensioen zijn. Interessant is, dat van degenen die nog betaald aan het werk zijn, 14% verwacht erop vooruit te gaan, terwijl van degenen die met pensioen zijn maar 9% aangeeft daadwerkelijk meer

inkomsten te hebben. Tegelijk verwacht 46% van de werkenden erop achteruit te gaan, terwijl van de gepensioneerden 57% aangeeft minder inkomsten te hebben.

Het lijkt erop, dat degenen die nog aan het werk zijn een enigszins optimistische verwachting hebben hoe hun financiële situatie zal uitpakken. In combinatie met het hiervoor benoemde gebrek aan behoefte bij veel werkenden om zich te informeren over en verdiepen in hun financiële situatie na hun pensionering, betekent dit dat voor een deel van deze groep hun pensionering financieel gezien kan tegenvallen. Een gerichte campagne, makkelijk beschikbare informatie en bijvoorbeeld een workshop Binnenkort Pensioen kunnen wellicht helpen om de bewustwording bij deze groep te vergroten.

Tabel 11   **Veranderingen in financiële situatie**

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>	
	#	%	#	%
Erop vooruit (ge)gaan	11	14%	4	9%
Erop achteruit (ge)gaan	37	46%	27	57%
Gelijk blijven/gebleven	27	34%	16	34%
Onbekend	5	6%	0	0%
<i>Totaal</i>	<i>80</i>		<i>47</i>	

6 Woonsituatie

Het tweede levensgebied waarnaar gekeken is, is de woonsituatie van de doelgroep. Uit tabel 12 komt naar voren, dat gemiddeld meer dan de helft van de respondenten in een geschakelde eengezinswoning woont, te weten een rijtjeshuis, hoekwoning of twee-onder-één-kap woning. Daarnaast woont bijna een kwart in een vrijstaande eengezinswoning. In Enschede is in totaal 64% van de woningen een eengezinswoning. De conclusie is dan ook, dat respondenten vaker in een eengezinswoning wonen dan de gemiddelde inwoner van Enschede. De samenstelling van de responsgroep heeft daar ongetwijfeld invloed op.

Tabel 12 Soort Woning

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Geschakelde eengezinswoning	50	63%	19	41%	19	61%	88	56%
Vrijstaande eengezinswoning	19	24%	10	22%	7	23%	36	23%
Appartement	7	9%	13	28%	2	6%	22	14%
Flat	2	3%	2	4%	0	0%	4	3%
Overig	2	3%	2	4%	3	10%	7	4%
<i>Totaal</i>	<i>80</i>		<i>46</i>		<i>31</i>		<i>157</i>	

Verder is opvallend dat er een duidelijk verschil is tussen de groepen betaald werkend en onbetaald actief enerzijds en de groep met pensioen anderzijds. Deze laatste groep woont veel vaker dan gemiddeld in een appartement. De voorzichtige conclusie is, dat een deel van de ouderen tussen de 60 en 67 na hun pensionering naar een appartement verhuist.

Vrouw, 65 jaar: "Wij willen graag in een knarrenhof wonen, maar het is er niet. Dus hebben we ons huis maar aangepast."

Tabel 13 Koop of Huur

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Koopwoning	66	83%	30	67%	18	58%	114	73%
Huurwoning	14	18%	15	33%	13	42%	42	27%
<i>Totaal</i>	<i>80</i>		<i>45</i>		<i>31</i>		<i>156</i>	

Tabel 13 laat vervolgens zien, dat gemiddeld genomen bijna driekwart van de respondenten in een koopwoning woont. In heel Enschede is 49% van de woningen een koopwoning. De respondenten wonen dus veel vaker dan gemiddeld in een koopwoning. Dat spoort overigens met het beeld voor heel Nederland. Verder komt duidelijk naar voren, dat met name de respondenten die nog betaald aan het werk zijn in een koophuis wonen.

Bijna driekwart van de respondenten woont in een woning met twee of drie woonlagen, iets minder dan een kwart woont gelijkvloers. Dit gaat vanzelfsprekend vooral om degenen, die in een appartement wonen.

Vervolgens hebben we de respondenten gevraagd aan welke minimale vereisten hun huidige of een eventuele nieuwe woning moet voldoen, zodat ze er kunnen (blijven) wonen. Over het algemeen zijn

er drie vereisten die door meer dan de helft van de respondenten genoemd zijn:

- de woning moet energiezuinig zijn (b.v. dubbel glas, isolatie, zuinige ketel, zonnepanelen),
- er moet een eigen parkeerplek zijn en
- de woning moet gelijkvloers zijn.

Met name dit laatste gegeven is interessant omdat het merendeel van de respondenten nu nog in een woning met meerdere verdiepingen woont: 51 respondenten die nu een meerlaagse woning hebben, benoemen gelijkvloers wonen als een belangrijke voorwaarde. Er is daarbij geen verschil tussen de groepen.

Tabel 14 *Minimale vereisten huidige of nieuwe woning*

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Energiezuinig	44	56%	28	61%	15	50%	87	56%
Eigen parkeerplek	38	48%	34	74%	7	23%	79	51%
Gelijkvloers	36	46%	28	61%	15	50%	79	51%
Inloop- of zitdouche	25	32%	20	43%	7	23%	52	34%
Geen drempels	14	18%	19	41%	8	27%	41	26%
Rolstoeltoegankelijk	11	14%	11	24%	5	17%	27	17%
Opstelplek voor rollator/scootmobiel	7	9%	10	22%	8	27%	27	17%
Traplift	5	6%	8	17%	1	3%	14	9%
Hulp of zorg aanwezig	3	4%	6	13%	4	13%	13	8%
<i>Alles OK zo</i>	11	14%	0	0%	4	13%	15	10%
<i>Weet niet</i>	8	10%	5	11%	2	7%	15	10%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

Opvallend is verder, dat degenen die al met pensioen zijn veel meer vereisten benoemen dan degenen die nog betaald of onbetaald actief zijn, met name als het gaat om een inloop- of zitdouche, het ontbreken van drempels en rolstoeltoegankelijkheid. Dit heeft dus niet met leeftijd te maken want alle respondenten zijn tussen de 60 en 67 jaar. Het kan wellicht verklaard worden, doordat de groep die met pensioen is daadwerkelijk aan een andere levensfase begonnen is. Daardoor verschuift hun focus en zien zij meer dan de andere twee groepen wat in de (nabije) toekomst van belang kan zijn.

Op de vraag of er aanpassingen nodig zijn in de huidige woning om er te kunnen blijven wonen, geeft overigens 75% van de respondenten aan dat dit niet nodig is. Hierbij zit geen verschil tussen de drie groepen. 16 van de 151 respondenten melden dat er maatregelen genomen moeten worden om hun woning energiezuiniger te maken. Het feit dat de groep die met pensioen is dus meer vereisten ziet, betekent dus niet dat die ook direct nodig zijn.

Tabel 15 Verhuisplannen rond of na pensionering

	Betaald werkend		Met pensioen		Onbetaald actief		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Niet verhuizen	49	61%	30	67%	16	51%	95	61%
Wel verhuizen	12	15%	8	18%	9	29%	29	19%
Weet nog niet	19	24%	7	16%	6	19%	32	21%
<i>Totaal</i>	<i>80</i>		<i>45</i>		<i>31</i>		<i>156</i>	

In hoeverre hebben de respondenten verhuisplannen rond of na hun pensioen, of zijn ze daadwerkelijk verhuisd? Tabel 15 laat zien, dat ruim 60% van de respondenten niet van plan is van woning te veranderen.

Van de overige 40% weet de helft het nog niet en overwegen 29 respondenten wel te verhuizen rond of na hun pensionering. Met name degenen, die al met pensioen zijn, willen meer dan gemiddeld in hun huidige woning blijven. Dat komt mede, omdat van deze groep (10 respondenten) na hun pensionering daadwerkelijk verhuisd zijn. De verschuiving heeft daar dus deels al plaatsgevonden.

Redenen om te willen verhuizen, zijn vooral dat de huidige woning te groot is geworden ten opzichte van de woonwensen. Ook wil een deel van de respondenten gelijkvloers wonen. Van degenen die overwegen te verhuizen, wil een ruime meerderheid in Enschede blijven wonen. Van de in totaal 29 respondenten, die overwegen te verhuizen, zouden er 16 naar een appartement willen verhuizen. Dit bevestigt de eerdere uitslagen dat gelijkvloers wonen een belangrijke vereiste én overweging is om al dan niet te verhuizen naar een andere woning.

7 Vervoer

Over het thema vervoer kunnen we kort zijn: Van de 140 respondenten heeft 86% een auto of cante en 71% een fiets of e-bike. Slechts 1 respondent heeft geen enkele vorm van eigen vervoer. Ongetwijfeld vanwege dit hoge autobezit maakt bijna 42% nooit gebruik van het openbaar vervoer, en 53% soms. Het hoge percentage autobezitters verklaart overigens ook waarom een eigen parkeerplaats voor meer dan de helft van de respondenten een vereiste is voor de huidige of een nieuwe woning. Vervoer is voor de respondenten (nog) geen issue.

8 Vrijtijdsbesteding

Een thema waar veel meer over te zeggen is, is de manier waarop Enschedese ouderen tussen de 60 en 67 hun vrije tijd invullen. In tabel 17 is een overzicht te zien. Allereerst is goed om te melden, dat de respondenten gemiddeld 3½ activiteit noemen: de meesten hebben meerdere bezigheden in hun vrije tijd.

Over het algemeen is duidelijk dat we met een sportieve groep te maken hebben. Maar liefst 62% van de respondenten doet iets aan sport of beweging in hun vrije tijd, waarbij degenen die nog aan het werk zijn, meer dan gemiddeld sporten.

Ook optrekken met familie en vrienden is een belangrijke bezigheid, waar meer dan 50% van de respondenten tijd besteedt. Als goede derde wordt vrijwilligerswerk genoemd, waar maar liefst 48% van de respondenten tijd aan spendeert. Vanzelfsprekend is dit percentage veel hoger voor de groep onbetaald actieven, aangezien het daar voor een deel direct om vrijwilligers gaat. In Hoofdstuk 10 besteden we meer aandacht aan het vrijwilligerswerk.

Interessant is verder dat met name de groep die nog aan het werk is, relatief vaak tijd besteedt aan uitgaan en reizen. De groep die al met pensioen is, besteedt duidelijk meer tijd aan oppassen dan de andere twee groepen.

Tabel 17 *Waarom besteedt u uw vrije tijd?*

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Sport/Bewegen	54	69%	24	56%	16	53%	94	62%
Familie/vrienden ontmoeten	42	54%	24	56%	16	50%	82	54%
Vrijwilligerswerk	32	41%	19	44%	22	73%	73	48%
Uitgaan (eten, film, theater, dans)	42	54%	14	33%	13	43%	69	46%
Individuele Hobby	36	46%	18	42%	10	33%	64	42%
Reizen	32	41%	15	35%	9	30%	56	37%
Oppassen	18	23%	16	37%	10	33%	44	29%
Cursus	7	9%	7	16%	5	17%	19	13%
Hobby in groepsverband	11	14%	2	5%	4	13%	17	11%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

Aan de groep respondenten die nog niet met pensioen is, is gevraagd waaraan zij verwachten hun vrije te gaan besteden na hun pensionering. In tabel 18 wordt een vergelijking gemaakt tussen hun huidige vrijetijdsbesteding en hun verwachte vrijetijdsbesteding. Er zijn drie terreinen waarop een duidelijk verschil zichtbaar is. Als ze met pensioen zijn, verwachten de respondenten meer tijd te gaan besteden aan vrijwilligerswerk, reizen en oppassen. Dat lijkt te kloppen voor zowel vrijwilligerswerk als oppassen, waarbij van de groep die al met pensioen is 44% vrijwilligerswerk doet. Aangenomen mag worden dat in de praktijk er niet een sterke stijging van 41% naar 55% (zie tabel 18) zal plaatsvinden, maar wel dat meer respondenten zich als vrijwilliger zullen gaan inzetten.

Tabel 18 Huidige en Verwachte Vrijetijdsbesteding Betaald aan het werk

	Huidig	Verwacht
	%	%
Sport/Bewegen	69%	65%
Familie/vrienden ontmoeten	54%	47%
Vrijwilligerswerk	41%	55%
Uitgaan (eten, film, theater, dans)	54%	53%
Individuele Hobby	46%	40%
Reizen	41%	61%
Oppassen	23%	32%
Cursus	9%	8%
Hobby in groepsverband	14%	16%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

Wat betreft oppassen lijkt het erop dat de respondenten zelfs onderschatten of ze daar tijd aan zullen besteden. Waar 32% van degenen die nog aan het werk zijn verwacht dat ze nu hun pensionering tijd zullen besteden aan oppassen, zien we dat bij de groep die al met pensioen is dit percentage 37% is.

De tijd die na hun pensionering aan reizen besteed zal gaan worden, lijkt door de groep die nog aan het werk is overschat te worden. 61% verwacht hier (meer) tijd aan te gaan besteden, terwijl van de groep die al met pensioen is maar 35% aangeeft dat ze hier vrije tijd in stoppen.

Tabel 19 Uur per dag

	Betaald werkend		Met pensioen		Onbetaald actief		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Minder dan 1	15	19%	2	5%	3	10%	20	13%
1-2 uur	34	43%	9	21%	10	33%	53	35%
2-4 uur	24	30%	19	44%	13	43%	56	37%
4-6 uur	6	8%	10	23%	3	10%	19	13%
Meer dan 6	0	0%	3	7%	1	3%	4	3%
<i>Totaal</i>	<i>79</i>		<i>43</i>		<i>30</i>		<i>152</i>	

In tabel 19 is te zien hoeveel uur per dag de drie groepen aan hun vrijetijdsactiviteiten besteden. Ongeveer de helft van de respondenten besteedt er maximaal twee uur per dag aan, en ruim één-derde tussen de 2 en 4 uur.

Uit de tabel komt duidelijk naar voren dat werktijd concurreert met vrije tijd. De twee groepen die niet aan het werk zijn, besteden duidelijk meer tijd aan hun vrijetijdsactiviteiten dan de groep, die nog aan het werk is. Dit betekent dat hier kansen liggen om ouderen tussen de 60 en 67 voor te bereiden op de fase, waarin ze door hun pensionering meer vrije tijd ter beschikking krijgen.

Tabel 20 *Meer of minder tijd na pensionering*

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>	
	#	%	#	%
Meer	63	80%	29	67%
Blijft ongeveer gelijk	12	15%	13	30%
Minder	0	0%	0	0%
Onbekend	4	5%	1	2%
<i>Totaal</i>	<i>79</i>		<i>43</i>	

Het hierboven geschetste beeld wordt bevestigd door tabel 20. Aan degenen die betaald aan het werk zijn, is gevraagd of zij denken meer of minder tijd aan vrijetijdsactiviteiten te gaan besteden na hun pensionering. Aan de groep die met pensioen is, is gevraagd of ze daadwerkelijk meer tijd zijn gaan stoppen in dergelijke activiteiten. Ook hier zien we het verschil tussen de verwachting en de realiteit: waar maar liefst 80% van de groep betaald werkend verwacht meer tijd te gaan besteden, is dat in de praktijk voor degenen die met pensioen zijn 67%.

Tegelijk is wel duidelijk, dat zowel in de verwachting als in de realiteit een grote meerderheid meer tijd besteedt of zal gaan besteden aan vrijetijdsactiviteiten.

Aan de groep die nog niet met pensioen is, is gevraagd of zij hun kennis en ervaring willen (blijven) inzetten voor maatschappelijke doelen na hun pensionering. Ongeveer 47% van deze groep geeft aan dat ze dat willen doen. Bijna 41% weet het nog niet, en zo'n 13% denkt van niet. In het verlengde van wat hiervoor is gezegd, ligt er een interessante kans om nog voordat ze met pensioen gaan mensen bewust te maken van en wellicht tot te leiden naar de mogelijkheden om maatschappelijk actief te worden of blijven.

Tabel 21 *Lid van vereniging of club*

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Niet	33	42%	19	44%	14	47%	66	43%
Van 1	28	35%	12	28%	6	20%	46	30%
Van 2 of meer	18	23%	12	28%	10	33%	40	26%
<i>Totaal</i>	<i>79</i>		<i>43</i>		<i>30</i>		<i>152</i>	

Ten slotte is aan de respondenten gevraagd zijn of ze lid zijn van een vereniging of club. Ruim meer dan de helft geeft aan dat ze lid zijn van tenminste één vereniging of club. Dat is aanzienlijk lager dan de percentages voor heel Nederland, waar 78% van de Nederlanders lid van tenminste één vereniging is. Onduidelijk is waar dit verschil vandaan komt.

9 Vrijwilligerswerk

In dit hoofdstuk kijken we nader naar het thema vrijwilligerswerk. Dat doen we mede, omdat het programma Samen Ouder Worden (www.samenouderworden.nl) zich bezighoudt met het versterken van vrijwilligerswerk door en voor ouderen. Overal waar vanuit dit programma onderzoek is gedaan, kijken we dus gericht naar de manier, waarop en de mate waarin ouderen vrijwillig actief zijn. Dit maakt ook vergelijking met andere plaatsen mogelijk.

Als eerste is de respondenten gevraagd of ze weten waar ze terecht kunnen als ze vrijwilligerswerk willen doen. Het goede nieuws is, dat over het algemeen bijna driekwart dit weet. Tegelijk is er ook nog werk aan de winkel: ruim een kwart en onder de betaald werkenden zelfs 33% weet het (nog) niet.

Tabel 22 *Weet u waar u terecht kunt als u vrijwilligerswerk wilt doen?*

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Ja	52	67%	33	77%	25	83%	110	73%
Nee	26	33%	10	23%	5	17%	51	27%
<i>Totaal</i>	<i>78</i>		<i>43</i>		<i>30</i>		<i>151</i>	

Nadere analyse wijst uit dat van de 110 respondenten die weten waar ze terecht kunnen, er 27 geen vrijwilligerswerk doen (bijna 25%). Van de 41 respondenten die aangeven dat ze niet weten waar ze terecht kunnen, doen er 21 geen vrijwilligerswerk (ruim 50%). Dit geldt met name voor degenen die nog betaald aan het werk zijn. Dit zou kunnen betekenen dat gerichte informatievoorziening over vrijwilligerswerk aan de groep ouderen tussen de 60 en 67 ertoe zou kunnen leiden dat wellicht de helft van de huidige niet-vrijwilligers verleid kan worden om zich vrijwillig te gaan inzetten.

Tabel 23 *Doet u vrijwilligerswerk?*

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Ja	50	66%	22	52%	22	79%	94	64%
Nee	26	34%	20	48%	6	21%	52	36%
<i>Totaal</i>	<i>76</i>		<i>42</i>		<i>28</i>		<i>146</i>	

Uit tabel 23 komt vervolgens naar voren dat over het algemeen maar liefst 64% van de respondenten aangeeft, dat ze vrijwilligerswerk doen. Dit is een veel hoger percentage dan de 48% uit tabel 17. Voor alle drie de groepen, en dan met name de nog werkenden, geldt dat meer respondenten aangeven dat ze vrijwillig actief zijn. Een verklaring voor dit opmerkelijke verschil kan zijn, dat hier expliciet gevraagd is aan de respondenten of ze vrijwilligerswerk doen, terwijl het bij de eerdere vraag één van de vele vormen van vrijetijdsbesteding was. Hoe dan ook is 64% een zeer hoog percentage – in heel Nederland deed bij de laatste landelijke meting ongeveer 43% van de Nederlanders op regelmatige basis vrijwilligerswerk.

Degenen die vrijwilligerswerk doen, doen dat gemiddeld genomen ook frequent (tabel 24). Dertig procent is één tot vier keer per maand actief. Ruim één-derde is tenminste 1 keer per week vrijwillig actief, oplopend tot 64% bij de groep die onbetaald actief is. Voor velen van hen lijkt vrijwilligerswerk een wezenlijke invulling van de dag te betekenen.

Tabel 24   **Frequentie Vrijwilligerswerk**

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Minder dan 4x per jaar	9	18%	2	9%	1	5%	12	13%
4-11 x per jaar	11	22%	1	5%	0	0%	12	13%
1-4 x per maand	15	30%	9	41%	4	18%	28	30%
1-4 x per week	15	30%	7	32%	14	64%	36	38%
Meer dan 4 x per week	0	0%	3	14%	3	14%	7	7%
<i>Totaal</i>	<i>50</i>		<i>22</i>		<i>22</i>		<i>94</i>	

Tabel 25 laat vervolgens zien dat de respondenten die vrijwilligerswerk doen, te kenschetsen zijn als trouwe vrijwilligers. Maar liefst 43% is meer dan 10 jaar actief als vrijwilliger, en bijna 60% doet tenminste 5 jaar vrijwilligerswerk. We hebben hier duidelijk te maken met actieve, gehechte vrijwilligers.

Tabel 25   **Duur vrijwilligerswerk**

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Minder dan 1 jaar	5	11%	3	14%	3	14%	11	12%
1 tot 2 jaar	6	13%	3	14%	3	14%	12	13%
2 tot 5 jaar	4	9%	6	27%	5	23%	15	16%
5 tot 10 jaar	7	15%	2	9%	5	23%	14	15%
Meer dan 10 jaar	25	53%	8	36%	6	27%	39	43%
<i>Totaal</i>	<i>47</i>		<i>22</i>		<i>22</i>		<i>91</i>	

Daarom is het des te interessanter dat bijna de helft van de respondenten die vrijwilligerswerk doen, aangeeft dat ze dit op flexibele basis doen, zoals uit tabel 26 naar voren komt. Voor de groep die nog betaald aan het werk is, is dit zelfs 57%. De groep vrijwillige ouderen tussen de 60 en 67 doet vaak vrijwilligerswerk, blijft lang vrijwilliger én wil zich graag flexibel inzetten. De percentages zijn overigens hoger dan in vergelijkbare onderzoeken die vanuit Samen Ouder Worden gedaan zijn.

De uitkomst sluit erg goed aan bij de al langer bestaande ontwikkeling in het vrijwilligerswerk, dat met name jongere ouderen nog altijd even betrokken en gemotiveerd zijn om zich vrijwillig in te zetten, maar steeds minder op vaste tijden en met vaste taken: het vrijwilligerswerk moet ingepast kunnen worden in hun drukke leven, zeker als ze betaald aan het werk zijn. Dit is een belangrijk signaal voor iedere organisatie die met (oudere) vrijwilligers werkt: het aanbod dient op zijn minst voor een deel flexibel te zijn, omdat het anders niet aantrekkelijk is voor een steeds groter wordende groep ouderen.

Overigens is ook duidelijk, dat een ruime meerderheid van de groep onbetaald actieven zich juist wel regelmatig inzet. Het is dus niet zo, dat al het vrijwilligerswerk moet flexibiliseren, nog even afgezien van de vraag of dat kan.

Tabel 26   **Soort vrijwilligerswerk**

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Regelmatig	23	43%	14	56%	20	77%	57	55%
Flexibel	30	57%	11	44%	6	23%	47	45%

Vergelijkbaar met andere onderzoeken zijn de sectoren waarin de respondenten actief zijn als vrijwilliger. Welzijn en sociaal cultureel werk scoren altijd hoog, net als sport en recreatie en zorg en (onderlinge) hulpverlening. Interessant is het relatief hoge aandeel respondenten, dat actief is in een wijk-, buurt- en of bewonersinitiatief. Blijkbaar zijn de nodige respondenten actief betrokken bij hun buurt.

Tabel 27   **Sectoren**

Sector	%
Welzijn en sociaal cultureel werk	35%
Sport en recreatie	20%
Wijk- buurt- en bewonersinitiatief	20%
Zorg en (onderlinge) hulpverlening	19%
Natuur en Milieu	14%
Kunst en cultuur	13%
Hobby en gezelligheid	12%
Geloof en levensbeschouwing	10%
Jeugd en jongeren	10%
Belangenbehartiging en Emancipatie	10%
Politiek en vakbeweging	9%
Onderwijs	5%
Verkeer en veiligheid	3%
Ontwikkelingssamenwerking	2%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven   *N = 91*

Een volgende uitkomst die vergelijkbaar is met wat we in andere onderzoeken hebben gezien, is de motivatie die ouderen tussen de 60 en 67 hebben om vrijwilligerswerk te doen. Niet langer is van betekenis willen zijn voor anderen duidelijk de belangrijkste motivator, maar deze drijfveer wordt steeds vaker ingehaald door de motivatie dat het vrijwilligerswerk leuk om te doen moet zijn. Dit komt goed naar voren uit tabel 28.

Tabel 28   **Motivatoren**

Motivatie	Betaald werkend		Met pensioen		Onbetaald actief		Totaal	
	#	%	#	%	#	%	#	%
Het is leuk om te doen	35	73%	13	62%	14	64%	62	68%
Ik wil iets doen/ betekenen voor anderen	30	63%	15	71%	17	77%	62	68%
Ik vind het belangrijk	18	38%	10	48%	12	55%	40	44%
Ik heb er mijn sociale contacten	14	29%	13	62%	9	41%	36	40%
Het is een goede invulling van mijn tijd	5	10%	8	38%	11	50%	24	26%
Ik leer ervan/ doe ervaring op	11	23%	1	5%	6	27%	18	20%
Ik word gevraagd	13	27%	3	14%	2	9%	18	20%
Ik doe het vanuit religieuze overtuiging	5	10%	0	0%	1	5%	6	7%
Het wordt van mij verwacht	5	10%	1	5%	0	0%	6	7%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

Deze verschuiving in motivatoren betekent, dat voor organisaties de opgave is om niet alleen betekenisvol en zinvol vrijwilligerswerk te bieden, maar dit ook uitdagend, interessant, gezellig en afwisselend te maken.

De tabel laat overigens ook zien, dat er een verschil in motivatiemix is tussen de respondenten die onbetaald actief is en de twee andere groepen. Voor hen zijn de betekenisgeving, het belang en de goede invulling van hun tijd als vrijwilliger relatief gezien veel belangrijker. Ook dit heeft te maken met het feit, dat voor de andere twee groepen het vrijwilligerswerk eerder als een keuze zal voelen en deels concurreert met andere tijdsbestedingen.

Ten slotte is interessant, dat religieuze overtuiging voor nog maar een klein deel van de respondenten een rol speelt. Dit komt vrijwel zeker door de leeftijd van de respondenten, omdat we zien in andere onderzoeken dat met name bij de leeftijdsgroepen boven de 75 juist deze factor nog van wezenlijk belang is.

Op de vraag wat de respondenten nodig hebben om vrijwilligerswerk te blijven doen, is gezien bovenstaande niet onverwacht dat het meest gegeven antwoord is dat ze het leuk blijven vinden. Overigens direct gevolgd door zinvol bezig zijn voor anderen, zoals in tabel 29 te zien is.

Het hebben en houden van een goede gezondheid wordt door meer dan de helft van de respondenten als een belangrijke voorwaarde genoemd, en zelfs door meer dan 70% van degenen die al met pensioen zijn. Ook uit andere onderzoeken weten we dat het doen van vrijwilligerswerk door ouderen gekoppeld wordt aan een goede gezondheid. Dit frame is zo sterk dat in veel gevallen de redenatie is: als mijn gezondheid vermindert, kan ik geen vrijwilligerswerk meer doen.

Tabel 29 *Wat vrijwilligers nodig hebben om vrijwilligerswerk te blijven doen*

	<i>Betaald werkend</i>		<i>Met pensioen</i>		<i>Onbetaald actief</i>		<i>Totaal</i>	
	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>	<i>#</i>	<i>%</i>
Dat ik het leuk blij vinden	26	55%	17	81%	15	68%	58	64%
Zinvol bezig zijn, anderen helpen	31	66%	13	62%	13	59%	57	63%
Een goede gezondheid hebben/behouden	22	47%	15	71%	13	59%	50	55%
Gezelligheid, sociale contacten	17	36%	8	38%	6	27%	31	34%
Gewaardeerd worden	13	28%	7	33%	7	32%	27	30%
Samenwerking met andere vrijwilligers	10	21%	9	43%	7	32%	26	29%
Dat ik er genoeg tijd voor heb	9	19%	3	14%	2	9%	14	15%
Goed geïnformeerd worden	2	4%	5	24%	2	9%	9	10%
Goed begeleid worden	2	4%	2	10%	1	5%	5	5%
Kunnen wisselen van functie/taken	3	6%	0	0%	1	5%	4	4%
Training/scholing	0	0%	0	0%	1	5%	1	1%

Respondenten konden meerdere antwoorden geven

Een belangrijke opgave, ook in Enschede, lijkt dan ook te zijn om deze logica te doorbreken.

Vanzelfsprekend geldt dat bepaalde handelingen en vormen van vrijwillige inzet niet of minder mogelijk zijn als fysieke en/of mentale beperkingen optreden. Maar dat betekent zeker niet dat ouderen met een verminderde gezondheid niet meer vrijwillig actief zouden kunnen zijn.

Omdat uit onderzoek duidelijk de waarde van vrijwillige inzet blijkt om betekenisvol en zinvol bezig te zijn en een netwerk te onderhouden of versterken, is de opgave om enerzijds met ouderen in gesprek te gaan over wat ze (nog) wél kunnen en willen en anderzijds om daaraan gekoppeld 'lichte' vormen van vrijwillige inzet mogelijk te maken. Dan snijdt het mes aan twee kanten.

10 Mantelzorg

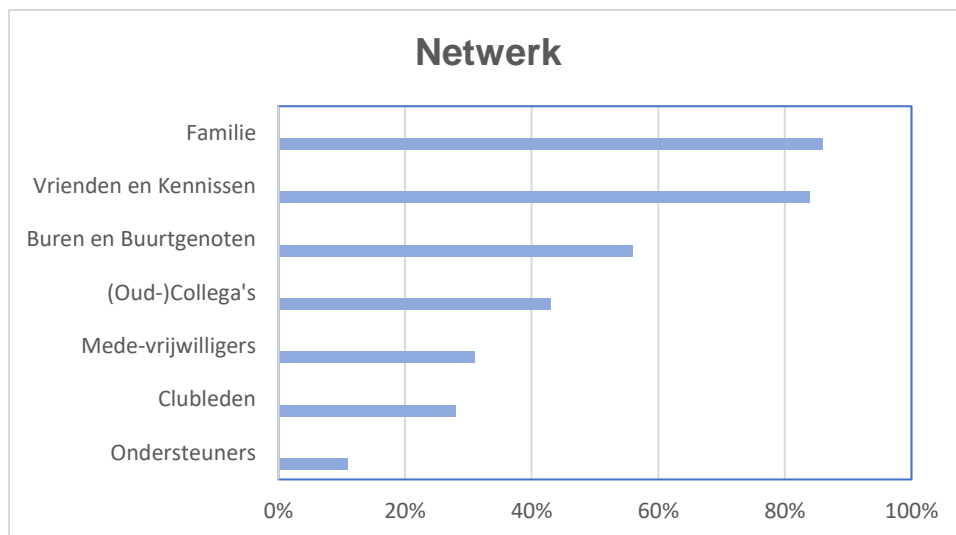
Van de 139 respondenten ontvangt ruim 96% geen mantelzorg. 63% verleent ook geen mantelzorg aan anderen. Dat is vergelijkbaar met de percentages voor alle inwoners van Enschede en van Nederland. Van de 52 respondenten die wel mantelzorg geven, doen 33 dat aan uitwonende familieleden en 12 aan inwonende familieleden.

Degenen die mantelzorg verlenen besteden daar in overgrote mate (91%) maximaal twee uur per dag aan, waarvan bijna 60% minder dan 1 uur per dag. Meer dan 98% van de mantelzorgers ontvangt zelf geen ondersteuning. Hier lijkt een duidelijke kans te liggen voor het meer onder de aandacht brengen van mantelzorgondersteuning.

11 Sociaal Netwerk

Ten slotte hebben we gevraagd naar het sociale netwerk van ouderen tussen de 60 en 67 in Enschede. Een groot deel van de respondenten geeft aan, dat met name familie en vrienden en kennissen tot hun netwerk behoren. Ook met burens en buurtgenoten heeft bijna 60% van de respondenten contact. Gemiddeld benoemen de respondenten bijna 3½ netwerkcontacten, wat aangeeft dat de meeste respondenten een divers netwerk hebben.

Tabel 30 *Wie vormen onderdeel van uw netwerk?*

N = 141

De belangrijkste activiteiten, die met het netwerk worden uitgevoerd, zijn elkaar bezoeken/ gesprekspartner zijn en samen activiteiten ondernemen, zoals uit tabel 31 naar voren komt. Andere activiteiten, die een meer verzorgend karakter hebben, worden door een duidelijke minderheid van de respondenten uitgevoerd. Gemiddeld noemen de respondenten 2½ activiteit, wat laat zien dat ze meerdere dingen doen met hun netwerk. Overigens verzorgen alle respondenten zelf hun maaltijden, er is niemand die gebruik maakt van het netwerk of een betaalde service.

Tabel 31 *Activiteiten in netwerk*

In lijn met de antwoorden in de rest van deze rapportage geldt voor twee-derde van de respondenten dat ze in een positie verkeren, dat ze hun netwerk goed vinden zoals het nu is. Het algemene beeld is dat het een actieve, gezonde populatie is, die op allerlei manieren nog midden in het leven staat.

Tabel 32   Netwerk Vergroten

	Aantal	Percentage
Nee, het goed zoals het is	93	66%
Ja, door me als vrijwilliger in te zetten	30	21%
Ja door met (oud-)collega's contact te houden	15	11%
Ja, door me aan te sluiten bij een vereniging of club	12	9%
Ja, door samen met anderen een hobby te gaan uitoefenen	11	8%
Ja, door de vraag te stellen aan organisaties die kunnen helpen	7	5%
Ja, door meer in de buurt te gaan doen	3	2%
Ja, maar ik weet niet hoe	7	5%
Totaal	140	

Van de 47 respondenten die hun netwerk wel zouden willen vergroten, geven er maar liefst 30 aan dat ze dit (mede) zouden willen doen door zich al vrijwilliger in te zetten. Interessant is, dat er van deze respondenten 8 zijn, die nu geen vrijwilligerswerk doen, maar ook 9 die minstens één keer per week vrijwillig actief zijn. Hoe dan ook, ligt hier een interessante kans om onderzoek hoe deze groep bereikt kan worden en als vrijwilliger in te schakelen, met positieve gevolgen voor henzelf en voor degenen voor wie zij het vrijwilligerswerk verrichten. Daarnaast is er bij een deel van deze groep de wens om met (oud-)collega's contact te houden en zich aan te sluiten bij een vereniging of club. Inzetten op de sociale functie en de wederkerigheid van vrijwilligerswerk en verenigingsleven lijken hier dus het motto.

12 Samenvatting: Conclusies en Aanbevelingen

Onderzoek onder Enschedese ouderen tussen de 60 en 67

Een aantal Enschedese organisaties wil graag meer inzicht hebben in de behoeften en wensen van ouderen tussen de 60 en 67 jaar zodat zij daar nog beter rekening mee kunnen houden in hun dienstverlening. Om meer inzicht te krijgen in wat deze groep bezighoudt en wat hun behoeften zijn ten aanzien van verschillende levensgebieden, is in februari 2022 een online vragenlijst uitgezet.

Methodologisch gezien betekent dit dat geen gewogen sample is genomen. De uitkomsten van de enquête hoeven daarmee niet representatief te zijn voor de hele populatie van inwoners van Enschede tussen de 60 en 67. Ze zijn wel indicatief.

Wie heeft de vragenlijst ingevuld

Van de 181 geldige respondenten hebben er 137 de hele vragenlijst ingevuld. Van deze respondenten hebben er 88 betaald werk, 8 zijn werkzoekend. Deze twee categorieën zijn samengevoegd tot de groep die nog aan het werk is/wil zijn. 56 respondenten zijn geheel of gedeeltelijk met pensioen. Zij vormen de tweede groep. 14 deelnemers zijn geheel of gedeeltelijk afgekeurd en 15 deelnemers werken onbetaald als mantelzorger, vrijwilliger en/of in hun huishouden. Zij vormen de derde groep.

De respondenten zijn in meerderheid man, vrijwel allemaal van Nederlandse afkomst, in 70% van de gevallen getrouwd of samenwonend, relatief hoog opgeleid en in goede gezondheid.

Pensionering

Recent met pensioen of nog wel even aan het werk

Van de groep die al met pensioen is, is bijna 70% minder dan twee jaar geleden gestopt met werken. De groep die nog betaald aan het werk is, verwacht gemiddeld nog minstens twee jaar te werken. Deze groep kijkt in meerderheid positief uit naar hun pensionering.

Vervroegd pensioen en voorbereiding op pensioen: beperkte animo en mogelijkheden

Bijna de helft van de respondenten die nog aan het werk zijn, wil zich niet op het pensioen voorbereiden. De 48% die dat wel wil, is vooral op zoek naar informatie of advies. Aanvullend geeft

bijna 50% van de respondenten aan dat hun werkgever geen mogelijkheid biedt tot het volgen van een cursus ter voorbereiding op hun pensioen. Nog eens één-derde weet niet of hun werkgever een dergelijk aanbod heeft.

Ruim één op de drie respondenten zegt dat hun werkgever geen regelingen heeft op het gebied van vervroegd pensioen. Van de 31 respondenten die aangeven dat ze weten of en welke regelingen er zijn, gaan slechts 17 er gebruik van maken.

De conclusie kan dan ook zijn dat vervroegd pensioen voor de meeste respondenten geen belangrijk thema is. Wellicht dat meer voorlichting over de mogelijkheden en het stimuleren van regelingen daar verandering in kunnen brengen.

Wel kennis van hoogte pensioen

Zeven van de acht respondenten weten wat de hoogte van hun pensioen is. Meer dan 90% kent de site mijnpensioenoverzicht.nl. Bijna de helft weet niet waar ze moeten zijn voor toeslagen of inkomensondersteuning maar gezien de kenmerken van de respondenten hebben ze deze faciliteiten waarschijnlijk ook niet nodig.

Optimistische inschatting van financiële situatie

Het lijkt erop dat degenen die nog aan het werk zijn een enigszins optimistische verwachting hebben hoe hun financiële situatie zal uitpakken. In combinatie met het hiervoor benoemde gebrek aan behoefte bij veel werkenden om zich te informeren over en verdiepen in hun financiële situatie na hun pensionering, betekent dit dat voor een deel van deze groep hun pensionering financieel gezien kan tegenvallen. Een gerichte campagne, makkelijk beschikbare informatie en bijvoorbeeld een workshop Binnenkort Pensioen kunnen helpen om de bewustwording bij deze groep te vergroten.

Woonsituatie en Vervoer

Veel eengezins koopwoningen

Meer dan de helft van de respondenten woont in een geschakelde eengezinswoning: een rijtjeshuis, hoekwoning of twee-onder-één-kap woning. Daarnaast woont bijna een kwart in een vrijstaande eengezinswoning. Gemiddeld genomen woont bijna driekwart van de respondenten in een koopwoning. In heel Enschede is 49% van de woningen een koopwoning.

Woonwensen: energiezuinig, een eigen parkeerplaats en gelijkvloers wonen

Over het algemeen zijn er drie vereisten die door meer dan de helft van de respondenten genoemd zijn: de woning moet energiezuinig zijn (b.v. dubbel glas, isolatie, zuinige ketel, zonnepanelen), er moet een eigen parkeerplek zijn en de woning moet gelijkvloers zijn. Met name dit laatste gegeven is interessant omdat het merendeel van de respondenten nu nog in een woning met meerdere verdiepingen woont: 51 respondenten die nu een meerlaagse woning hebben, benoemen gelijkvloers wonen als een belangrijke voorwaarde.

Opvallend is verder dat degenen die al met pensioen zijn veel meer vereisten benoemen dan degenen die nog betaald of onbetaald actief zijn, met name als het gaat om een inloop- of zitdouché, het ontbreken van drempels en rolstoeltoegankelijkheid. Pensionering zorgt voor een duidelijkere focus op wat in de toekomst nodig is om prettig te kunnen wonen. Op de vraag of er aanpassingen nodig zijn in de huidige woning om er te kunnen blijven wonen, geeft overigens 75% van de respondenten aan dat dit niet nodig is.

Een deel van de gepensioneerden is al verhuisd naar een appartement

De groep die met pensioen is, woont veel vaker dan gemiddeld in een appartement. De voorzichtige conclusie is dat een deel van de ouderen tussen de 60 en 67 na hun pensionering naar een appartement verhuist.

Maar de meeste respondenten blijven in hun huidige woning

Ruim 60% van de respondenten is niet van plan is van woning te veranderen. Van de overige 40% weet de helft het nog niet en overwegen 29 respondenten wel te verhuizen rond of na hun pensionering.

Verhuisredenen: kleiner en (alweer) gelijkvloers in Enschede

Redenen om te willen verhuizen, zijn vooral dat de huidige woning te groot is geworden ten opzichte van de woonwensen. Ook wil een deel van de respondenten gelijkvloers wonen. Van degenen die overwegen te verhuizen, wil een ruime meerderheid in Enschede blijven wonen. Van de in totaal 29 respondenten die overwegen te verhuizen, zouden er 16 naar een appartement willen verhuizen. Dit bevestigt de eerdere uitslagen dat gelijkvloers wonen een belangrijke vereiste én overweging is om al dan niet te verhuizen naar een andere woning.

Vervoer is (nog) geen issue voor deze groep

Bijna 1 op de 10 respondenten heeft een eigen auto en bijna driekwart een fiets of e-bike. Problemen met mobiliteit doen zich niet of nauwelijks voor.

Vrijtijdsbesteding

Respondenten zijn actief

Gemiddeld noemen de respondenten 3½ activiteit waarmee zij in hun vrije tijd bezig zijn. Sport & bewegen, optrekken met familie en vrienden en vrijwilligerswerk worden veel genoemd. Een relatief groot deel van degenen die met pensioen zijn, besteedt tijd aan oppassen.

En worden actiever na hun pensioen

Een grote meerderheid besteedt meer tijd of zal meer tijd gaan besteden aan vrijetijdsactiviteiten na hun pensionering. Dat loopt op tot meer dan 4 uur per dag voor bijna 1/3de van de gepensioneerden. Ook hier springen vrijwilligerswerk en oppassen eruit als vaak genoemde activiteiten.

Degene die nog niet met pensioen zijn, lijken wel enigszins te overschatten in welke mate zij meer tijd gaan besteden aan vrijetijdsactiviteiten, met name als het gaat om reizen.

Kans: laten zien wat kan

De twee groepen die niet betaald aan het werk zijn, besteden duidelijk meer tijd aan hun vrijetijdsactiviteiten dan de groep die nog aan het werk is. Aan de groep die nog niet met pensioen is, is gevraagd of zij hun kennis en ervaring willen (blijven) inzetten voor maatschappelijke doelen na hun pensionering. Bijna de helft van deze groep geeft aan dat ze dat willen doen en ruim 40% weet het nog niet.

Dit betekent dat hier kansen liggen om ouderen tussen de 60 en 67 die nog aan het werk zijn voor te bereiden op de fase waarin ze door hun pensionering meer vrije tijd ter beschikking krijgen. Dit kan bijvoorbeeld door informatie en workshops te geven en het aanbod aan vrijwillige inzet gericht zichtbaar te maken.

Vrijwilligerswerk en Mantelzorg

Respondenten weten waar ze terecht kunnen maar er is nog winst te behalen

Driekwart van de respondenten weten waar ze terecht kunnen als ze vrijwilligerswerk willen doen. Van de 41 respondenten die aangeven dat ze niet weten waar ze terecht kunnen, doen er 21 geen vrijwilligerswerk (ruim 50%). Dit geldt met name voor degenen die nog betaald aan het werk zijn. Dit zou kunnen betekenen dat gerichte informatievoorziening over vrijwilligerswerk aan de groep ouderen tussen de 60 en 67 ertoe zou kunnen leiden dat wellicht de helft van de huidige niet-vrijwilligers verleid kan worden om zich vrijwillig te gaan inzetten.

Heel veel respondenten zijn vrijwilliger, en nog actief en gehecht ook

Maar liefst 64% van de respondenten geeft aan dat ze vrijwilligerswerk doen. Dat is ook landelijk gezien een zeer hoog percentage. Degenen die vrijwilligerswerk doen, doen dat gemiddeld genomen frequent. Dertig procent is één tot vier keer per maand actief. Ruim één-derde is tenminste 1 keer per week vrijwillig actief. Ruim 40% is meer dan tienjaar actief als vrijwilliger, en bijna 60% doet tenminste vijf jaar vrijwilligerswerk. We hebben hier duidelijk te maken met actieve, gehechte vrijwilligers.

Maar ze zijn wel op zoek naar flexibele inzet

Daarom is het des te interessanter dat bijna de helft van de respondenten die vrijwilligerswerk doen, aangeeft dat ze dit op flexibele basis doen, zoals uit tabel 26 naar voren komt. Voor de groep die nog betaald aan het werk is, is dit zelfs 57%.

De uitkomst sluit erg goed aan bij de al langer bestaande ontwikkeling in het vrijwilligerswerk dat met name jongere ouderen nog altijd even betrokken en gemotiveerd zijn om zich vrijwillig in te zetten, maar steeds minder op vaste tijden en met vaste taken: het vrijwilligerswerk moet ingepast kunnen worden in hun drukke leven, zeker als ze betaald aan het werk zijn. Dit is een belangrijk signaal voor iedere organisatie die met (oudere) vrijwilligers werkt: het aanbod dient op zijn minst voor een deel flexibel te zijn, omdat het anders niet aantrekkelijk is voor een steeds groter wordende groep ouderen.

De motivatie verschuift: vrijwilligerswerk moet leuk en betekenisvol zijn

Niet langer is van betekenis willen zijn voor anderen duidelijk de belangrijkste motivator om vrijwilliger te worden én blijven, maar deze drijfveer wordt steeds vaker ingehaald door de motivatie dat het vrijwilligerswerk leuk om te doen moet zijn. Deze verschuiving in motivatoren betekent dat voor organisaties de opgave is om niet alleen betekenisvol en zinvol vrijwilligerswerk te bieden, maar dit ook uitdagend, interessant, gezellig en afwisselend te maken.

Ook als de gezondheid minder wordt: wat kan er wel?

Het hebben en houden van een goede gezondheid wordt door meer dan de helft van de respondenten als een belangrijke voorwaarde genoemd, en zelfs door meer dan 70% van degenen die al met pensioen zijn. Vanzelfsprekend geldt dat bepaalde handelingen en vormen van vrijwillige inzet niet of minder mogelijk zijn als fysieke en/of mentale beperkingen optreden. Maar dat betekent zeker niet dat ouderen met een verminderde gezondheid niet meer vrijwillig actief zouden kunnen zijn.

De opgave is om enerzijds met ouderen in gesprek te gaan over wat ze (nog) wél kunnen en willen en anderzijds om daaraan gekoppeld 'lichte' vormen van vrijwillige inzet mogelijk te maken. Dan snijdt het mes aan twee kanten.

Mantelzorg: nauwelijks ontvangen, wel verleend

Van de 139 respondenten ontvangt ruim 96% geen mantelzorg. Ruim één op de drie verleent wel mantelzorg aan anderen. Meer dan 98% van de mantelzorgers ontvangt zelf geen ondersteuning. Hier

lijkt een duidelijke kans te liggen voor het meer onder de aandacht brengen van mantelzorgondersteuning.

Sociaal Netwerk

Een stevig netwerk

De meeste respondenten hebben een divers netwerk, waarin vooral familie, vrienden en kennissen en burens en buurtgenoten een belangrijke rol spelen. De belangrijkste activiteiten die met het netwerk worden uitgevoerd, zijn elkaar bezoeken/ gesprekspartner zijn en samen activiteiten ondernemen.

Vrijwilligerswerk als kans om het netwerk te vergroten

Van de 47 respondenten die hun netwerk wel zouden willen vergroten, geven er maar liefst 30 aan dat ze dit (mede) zouden willen doen door zich al vrijwilliger in te zetten. Interessant is dat er van deze respondenten 8 zijn die nu geen vrijwilligerswerk doen. Hier ligt een interessante kans om door middel van gesprekken en een gericht aanbod respondenten als vrijwilliger in te schakelen, met positieve gevolgen voor henzelf en voor degenen voor wie zij het vrijwilligerswerk verrichten.

